

## 4 ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЮ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ, ВИКОРИСТАННЯ І ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ ТА ІНШИХ РОСЛИННИХ РЕСУРСІВ

1. Проблеми лісової політики та пріоритетні завдання державного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів та інших рослинних ресурсів.
2. Типологія лісів України та правила поліпшення якісного складу лісів.
3. Державний контроль за охороною, захистом, використанням, відтворенням лісів та інших природних рослинних ресурсів.

### **1. Проблеми лісової політики та пріоритетні завдання державного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів та інших рослинних ресурсів.**

Загальновизнаним є факт визначальної ролі лісів у стабільності біосфери завдяки збереженню біорізноманіття та глобальному впливу на клімат планети. *Ліси виконують важливу роль* і на регіональному та місцевому рівнях як основні елементи ландшафтів, що забезпечують їх стабільність, та домінуючі носії біорізноманіття. Проблеми клімату, біорізноманіття суттєво залежать від стану лісів.

Визначальна роль лісів для життя планети відображена у трьох ключових документах, прийнятих на Конференції по сталому розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992): **Конвенція по клімату, Конвенція по біорізноманіттю та документ по лісах «Лісові принципи»**. Прийнята на конференції концепція сталого розвитку лісів базується на екосистемних принципах управління лісовим господарством за допомогою геоінформаційних технологій (ГІС). Вона передбачає збалансоване та безперервне використання всіх ресурсів та економічних властивостей лісу без надмірного зниження стійкості і біорізноманіття лісових екосистем, а також попередження зменшення ролі лісового покриву у регулюванні природних процесів на місцевому, національному та глобальному рівнях. Тобто, метою сталого розвитку лісів є збалансоване їх використання, підтримка їх здатності виконувати ресурсні, соціальні (зокрема рекреаційні) та економічні функції.

Нормативно-правовими рамками реалізації переходу лісової галузі на принципи сталого розвитку повинна бути нова політика держави в лісовій галузі, яка має бути узгодженою з сучасними міжнародними принципами ведення лісового господарства, охорони лісів та лісокористування, а також з національною політикою сталого розвитку. В умовах ринкової економіки коли відбувається адміністративна реформа, дуже важливо визначити шляхи вирішення проблем, що нагромадилися у лісовій галузі, чітко сформулювати стратегічні напрямки розвитку лісового господарства України, необхідні для переорієнтації стратегії лісової галузі з ресурсного на біосферний напрямок розвитку. Такими напрямками є:

- розробка довгострокової «Лісової політики України» з визначенням критеріїв сталого управління лісовими ресурсами;

- формування відповідної нормативно-правової бази щодо реформування системи управління лісами та лісовим господарством.

Успішне вирішення зазначених завдань залежить від ряду передумов, що склалися в Україні на даний час. Завдяки досягненням науки про сучасний стан довкілля, усвідомлення небезпеки зростання екологічної, ресурсної та соціально-економічної кризи корінним чином змінилося ставлення до лісів. Сьогодні вже загально визнаним є той факт, що ліси відіграють виключно важливу екологічну роль. Протягом останніх трьох десятиліть радикально та стрімко змінюються вимоги до лісових ресурсів. Виявлення та визнання нових нематеріальних цінностей лісів докорінно змінили типи, структуру та інтенсивність лісокористування в усьому світі. Відповідно до концепції сталого розвитку вирішення проблем лісокористування та відтворення лісів в Україні набуває загальнодержавного значення.

Розробка і реалізація лісової політики України регламентується галузевими нормативно-правовими актами. Ліси України за своїм призначенням та розташуванням виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно гігієнічні, оздоровчі) та інші функції і мають обмежене експлуатаційне значення. Сучасним курсом лісової політики України є багатоцільове лісокористування з наростанням екологізації виробництва, зростання частки природоохоронного фонду в лісових ресурсах.

**Основними напрямками розвитку лісового господарства країни є:**

- 1) збільшення лісистості території України до оптимальної у всіх її природних зонах;
- 2) збереження біологічного різноманіття лісових екосистем;
- 3) підвищення стійкості лісових екосистем до негативних факторів середовища;
- 4) зміни клімату та зростаючого антропогенного навантаження, лісових пожеж, хвороб і шкідників;
- 5) раціональне, невиснажливе лісокористування з метою задоволення потреб у деревині внутрішнього ринку країни;
- б) агролісомеліорація та степове лісорозведення.

В той же час, згідно сучасним поглядам державної політики України в галузі охорони довкілля, стратегія лісокористування визначається також зростанням лісодефіциту та зростанням екологічної функції лісів в умовах економічної кризи. Сьогодні загально визнаним є той факт, що для регулювання кількості парникових газів доступним є лише один ефективний шлях – поглинання CO<sub>2</sub> лісами внаслідок розширення їх площі та інтенсифікації функціонування. Тобто, пріоритетний для України напрямок – лісорозведення, крім збільшення лісистості території та заліснення степових земель і ділянок, що потребують захисту та виключення із сільськогосподарського використання, набуває у цьому контексті глобального значення. Підтвердженням цього є міжнародна підтримка стратегії лісової галузі та лісорозведення. Подальший розвиток лісової політики України спрямований на гармонізацію міжвідомчих відношень у сфері природокористування та охорони природних екосистем в рамках Програми реалізації в Україні концепції сталого розвитку. Вона базується на врахуванні реального лісозабезпечення країни, орієнтована

на забезпечення розумної рівноваги між охороною лісових екосистем і постійним невиснажливим, багатоцільовим лісокористуванням, зростанням частки природоохоронних територій в лісовому фонді.

Загострення протиріч між екологічними і економічними цілями лісового господарства свідчить про необхідність зміни підходів у стратегії охорони, відновлення і використання лісів України. При цьому доцільно врахувати багатий досвід європейських країн які значно раніше зіштовхнулись з подібними проблемами і прагматично вирішують їх.

**Першим з чотирьох напрямків стратегії розвитку лісової галузі України є лісорозведення з метою досягнення оптимальної лісистості території (20%), другим – розподіл земель лісового фонду за відомчою підпорядкованістю (лісовий фонд України перебуває у лісокористуванні багатьох міністерств і відомств), третім – оптимізація розподілу лісів за функціональною роллю, тобто перегляд сучасного поділу лісів на групи та категорії захищеності, враховуючи ступінь їх антропогенної трансформації та нормативи антропогенних навантажень для основних типів лісу, четвертим – систематичний моніторинг лісових систем.**

07.06.2021 р. Президент України В. Зеленський на Всеукраїнському форумі «Україна – 30» підписав наказ «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів». Цим документом започатковано ініціативу масштабного заліснення України. Передбачено підвищення лісистості з 15,9% до 20% за рахунок висаджування протягом 3 років понад 1 млрд. нових дерев і збільшення площі лісів у найближчі 10 років на 1 млн. га.

## **2. Типологія лісів України та правила поліпшення якісного складу лісів.**

*Ліси України залежно від основних виконуваних ними функцій поділяються на такі категорії:*

- 1) ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення;
- 2) рекреаційно-оздоровчі ліси;
- 3) захисні ліси;
- 4) експлуатаційні ліси.

**Методика визначення належності лісових територій**, розроблена відповідно до Лісового кодексу України, призначена для застосування лісовпорядними, науковими та громадськими організаціями для проведення базового, безперервного лісовпорядкування, наукових досліджень та запровадження заходів зі збереження лісів, дозволяє **виділяти в межах України:**

1. **Праліси** (пралісові екосистеми) – споконвічний, стародавній ліс (природні лісові екосистеми), що сформувався природним шляхом і в ході розвитку не зазнав безпосереднього антропогенного впливу.
2. **Квазіпраліси** – умовно пралісові екосистеми, в яких відбувся незначний тимчасовий антропогенний вплив, що не змінив природної структури лісостанів і при припиненні якого натуральний стан екосистем повністю відтворюється протягом короткого періоду.

3. **Природні ліси** (природні лісові екосистеми) – ліси (лісові екосистеми), в яких локально і тимчасово проявився антропогенний вплив, але він не змінив ценотичної структури фітоценозів і тому природні лісові екосистеми здатні протягом короткого часу регенеруватися (відновитися) природним шляхом до стану пралісових екосистем.

**Усі ліси на території України**, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави.

Догляд та поліпшення якісного складу лісів України здійснюється на підставі «Правил поліпшення якісного складу лісів», затверджених постановою Кабінету Міністрів України 12 травня 2007 р. № 724 та чинних у поточній редакції від 12.12.2020 (постанова КМУ від 09.12.0202 № 1224-2020-п).

Ці Правила визначають основні вимоги до здійснення лісогосподарських заходів, спрямованих на підвищення стійкості та продуктивності деревостанів, збереження біорізноманіття лісів, їх оздоровлення і посилення захисних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших функцій **шляхом проведення рубок формування і оздоровлення лісів, а саме: догляду, санітарні, лісовідновні, переформування, пов'язані з реконструкцією, ландшафтні.**

**Рубки догляду** проводяться шляхом періодичного вирубування дерев, подальше збереження яких у складі насаджень недоцільне, згідно з технологічними картками на ділянках з попередньо підготовленою мережею технологічних коридорів (трелювальних волоків) та доріг для пересування транспорту тощо. **Рубки догляду можуть бути таких видів:**

- 1) **рубки освітлення** формують деревостани бажаного складу та густоти, забезпечують таку участь головної породи в деревостані, яка відповідає конкретним лісорослинним умовам та призначенню створюваного деревостану;
- 2) **рубки прочищення** забезпечують склад і рівномірне розміщення дерев головної породи на площі, формують оптимальну структуру майбутнього деревостану, регулюють кількісне співвідношення окремих порід;
- 3) **рубки проріджування** створюють умови для формування стовбура і крони кращих дерев (головна увага приділяється якості і структурі деревостану, формується другий ярус у складних деревостанах);
- 4) **прохідні рубки** призначені для збільшення приросту кращих дерев, підвищення товарності деревостанів та скорочення строків вирощування технічно стиглої деревини, поліпшення складу, структури та підвищення стійкості деревостану.

**Прохідні рубки** не проводять в лісах, які розташовані в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду (крім господарських зон національних природних парків, регіональних ландшафтних парків та зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників).

**Санітарні рубки** спрямовані на оздоровлення та посилення біологічної стійкості лісів, запобігання їх захворюванню і пошкодженню. Вимоги до проведення санітарних рубок визначені Санітарними правилами в лісах України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 р. № 555 ( 555-95-п ) (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 р. № 756). **Їх поділяють на рубки: вибіркові санітарні рубки; суцільні санітарні рубки; рубки ліквідації захаращеності.**

**Лісовідновні рубки** – комплексні рубки, які поєднують елементи рубок головного користування та рубок догляду для поновлення захисних, водоохоронних та інших корисних властивостей лісів, збереження біорізноманіття, підтримання і формування складної породної, ярусної і вікової структури деревостанів. Лісовідновні рубки проводяться в стиглих та перестійних різновікових багатоярусних деревостанах та деревостанах простої структури для відновлення цінних порід дерев у лісах, у яких не дозволяється проводити рубки головного користування. **Лісовідновні рубки в гірських лісах Карпат не проводяться.**

**Рубки переформування** – комплексні рубки, спрямовані на поступове перетворення одновікових чистих у різновікові мішані багатоярусні лісові насадження. Вони проводяться в усіх категоріях лісів та вікових групах деревостанів і поєднують одночасне вирубування окремих дерев або їх груп і сприяння природному лісовідновленню за умови безперервного існування лісу.

**Рубки переформування проводяться поетапно** шляхом здійснення комплексу лісогосподарських заходів для формування цільового деревостану тоді, коли склад і структура насадження не відповідають оптимальним, наближеним до природного стану параметрам. **Рубки переформування проводяться з метою забезпечення:**

- 1) багатоцільового ведення лісового господарства на основі принципів, наближених до природи, з урахуванням соціальних, екологічних та економічних вимог;
- 2) збереження і підвищення біорізноманіття лісу на основі підтримання природних процесів шляхом вирощування різновікових мішаних деревостанів з багатоярусною вертикальною і складною горизонтальною структурою.

**За проведення одного етапу рубки переформування площа суцільного вирубування не може перевищувати 0,25 га з розрахунку на 1 га площі, а обсяг деревини, що вирубується, становити не більш як 25% наявного запасу деревостану.** На проведення рубки переформування складається спеціальна облікова картка та технологічна схема переформування.

**Рубки, пов'язані з реконструкцією** малоцінних молодняків і похідних деревостанів, проводяться з метою заміни малоцінних і похідних молодняків на цільові та поєднуються із здійсненням заходів, пов'язаних з штучним відновленням лісів. **Реконструктивні рубки проводяться у:**

- 1) чагарниках з недостатнім відновленням головних порід;
- 2) сильно зріджених деревостанах з куртинним розміщенням дерев;
- 3) деревостанах, які за своїм складом не відповідають конкретним типам лісу і є малоцінними;

4) у гірських лісах Карпат реконструктивні рубки проводяться лише в тих лісах, в яких дозволено проведення рубок головного користування.

**Ландшафтні рубки** проводяться з метою формування лісопаркових ландшафтів і підвищення їх естетичної, оздоровчої цінності та стійкості в рекреаційно-оздоровчих лісах, лісах, що мають історико-культурне призначення, а також у рекреаційних зонах національних природних та регіональних парків. **Ландшафтні рубки можуть бути таких видів:**

- 1) **ландшафтні рубки догляду** проводяться з метою поліпшення естетичних, декоративних, санітарно-оздоровчих властивостей лісів та посилення їх рекреаційних функцій. Вони спрямовані на формування породного складу і структури лісів та поліпшення просторового розміщення дерев.
- 2) **ландшафтні реконструктивні рубки** малоцінних лісів проводяться з метою заміни існуючих лісів на більш цінні, довговічні та декоративні. Проведення таких рубок може поєднуватися із здійсненням лісокультурних заходів.
- 3) **ландшафтні рубки регулювання** співвідношення типів ландшафтів проводяться з метою створення оптимальної площі різних типів ландшафтів (закритих, напіввідкритих та відкритих) залежно від природних зон.
- 4) **пейзажні рубки** проводяться з метою розкриття мальовничих перспектив і пейзажів ландшафту, створення нових оглядових місць, виділення декоративних груп і окремих дерев.
- 5) **ландшафтні рубки планування території** проводяться у зв'язку з необхідністю будівництва інженерних споруд, створення штучних водойм, дорожньо-стежкової мережі, будівельних майданчиків тощо.

До інших заходів з формування і оздоровлення лісів належить: догляд за підростом, за підліском, за узліссям, за формою стовбура та крони дерев, прокладення кварталних просік і створення протипожежних розривів.

**3. Державний контроль за охороною, захистом, використанням, відтворенням лісів та інших природних рослинних ресурсів.**

05. 05. 2023 р. Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Руслан Стрілець своїм наказом (№ 695/39751) затвердив перелік чужорідних видів дерев, заборонених у відтворенні лісів. До цього переліку увійшли: *Айлан найвищий, Аралія маньчжурська, В'яз низький, Гледичія колюча, Горіх чорний, Дуб червоний, Каркас західний, Клен ясенolistий, Маслинка вузьколиста, Павлонія (види та гібриди), Робінія звичайна, Черемха пізня, Ясен пенсільванський.*

**Державний контроль за охороною, захистом, використанням, відтворенням лісів та інших природних рослинних ресурсів повинен забезпечувати:**

1. збереження лісів, охорону їх від пожеж, захист від шкідників і хвороб;
2. посилення водоохоронних, захисних, кліматорегулюючих, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших корисних властивостей лісів з метою охорони здоров'я людей і поліпшення навколишнього природного середовища;
3. безперервне, невиснажливе і раціональне використання лісів, інших рослинних ресурсів;

4. розширене відтворення, поліпшення породного складу якості лісів, інших рослинних ресурсів, підвищення їх продуктивності;
5. раціональне використання земельних ділянок лісового фонду;
6. збереження лісорослинних умов на зрубках, в місцях використання лісів, інших рослинних ресурсів;
7. досягнення оптимальної лісистості територій та нормативного рівня озеленення автошляхів, залізниць, а також полезахисної лісистості.

**Державний контроль** за охороною, захистом здійснюють **Кабінет Міністрів України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України** (відділ державного екологічного нагляду (контролю) лісів та рослинного світу), **Державне агентство лісових ресурсів України** (Держлісагентство), діяльність якого спрямовується і координується Кабміном через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів, міжрегіональні і територіальні органи центральної виконавчої влади з питань лісового господарства, охорони навколишнього середовища, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади в межах повноважень, визначених законом. Контроль здійснюється на підставі Конституції України, Лісового Кодексу України, Закону України «Про внесення змін до Лісового кодексу України» тощо.

**Державна екологічна інспекція України** здійснює державний контроль (нагляд) за виконанням вимог законодавств про охорону, захист, використання та відтворення лісів, зокрема щодо:

- 1) пошкодження дерев і чагарників, знищення або пошкодження лісових культур, сіянців або саджанців у лісових розплідниках і на плантаціях, природного приросту та самосіву на землях, призначених під відновлення лісу, законності вирубування;
- 2) повноти та законності здійснених заходів щодо відтворення лісів, зокрема цінними та рідкісними породами дерев, породами, притаманними відповідному регіону, та повноти заходів з догляду за лісовими культурами на землях, призначених для відновлення лісу;
- 3) раціонального та невиснажливого використання лісових ресурсів;
- 4) добування продуктів лісу та використання лісових ресурсів;
- 5) здійснення комплексу необхідних заходів захисту для забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, шкідників і хвороб, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу, застосування пестицидів і агрохімікатів у лісовому господарстві та лісах;
- 6) використання полезахисних лісосмуг, водоохоронних і захисних лісових насаджень;
- 7) заготівлі деревини в порядку рубок головного користування та здійснення лісгосподарських заходів;
- 8) експлуатації нових і реконструйованих підприємств, цехів, агрегатів, транспортних шляхів, магістральних трубопроводів, комунальних та інших об'єктів, не забезпечених обладнанням, що запобігає шкідливому впливу на стан і відтворення лісів;

9) збереження корисної для лісу фауни, тощо.

**Державний контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів здійснюється шляхом перевірок:**

1. санітарного стану лісу, наявності поза лісосічної захаращеності та заходів, що вживаються для її ліквідації;
2. виконання заходів протипожежної безпеки в лісах;
3. стану обліку діючих осередків шкідників і хвороб лісу, аналізу і умов, що сприяли скоєнню пожеж, лісопорушень, їх профілактика, вжиття заходів по відшкодуванню шкоди, заподіяної лісам, іншим рослинним ресурсам;
4. виконання необхідних заходів щодо попередження масового виникнення шкідників і хвороб, а також по боротьбі з хворобами лісу, спрямованих на своєчасну ліквідацію осередків, тощо.

За наслідками перевірок складається акт в 3-х примірниках, характеризується діяльність підприємства, установи, організації (окремого об'єкта), що перевіряється; відображаються виявлені недоліки і порушення, причини, що викликали їх, наслідки, до яких привели або можуть привести виявлені недоліки і порушення, розміри спричиненої шкоди; вказується посада, прізвище та по батькові винних в цьому осіб; визначаються конкретні заходи покращання стану, використання, відтворення і захисту лісів, інших рослинних ресурсів.

У випадках виявлення правопорушень, встановлених чинним законодавством, складається протокол про адміністративне правопорушення у галузі охорони природи і використання природних ресурсів. **Протокол складається у випадках виявлення таких правопорушень лісового законодавства:**

- 1) незаконне вирубування та пошкодження дерев і чагарників лісових культур, підросту;
- 2) знищення або пошкодження лісу, полезахисних лісосмуг захисних насаджень в смугах відводу залізниць та автошляхів внаслідок їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами, виробничими і побутовими відходами, стічними водами, іншими шкідливими речовинами, підтоплення, осушення та інших видів шкідливого впливу;
- 3) знищення або пошкодження лісонасаджень внаслідок підпалу або недбалого поводження з вогнем;
- 4) порушення порядку використання лісосічного фонду, заготівлі та вивезення деревини, заготівлі живиці та використання інших рослинних ресурсів;
- 5) здійснення лісових користувань не у відповідності з цілями чи вимогами, передбаченими в спеціальних дозволах (лісорубний квиток (ордер) або лісовий квиток) на використання лісосировинних ресурсів;
- 6) незаконного використання земель державного лісового фонду, корчування земельних ділянок лісового фонду і використання їх для спорудження будівель, переробки деревини, влаштування складів тощо без належного дозволу;

- 7) порушення права державної власності на ліси;
- 8) порушення строків повернення земельних ділянок лісового фонду, що перебувають у тимчасовому користуванні, або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням;
- 9) порушення правил лісовідновлення, погіршення стану лісів, їх породного складу, зниження їх продуктивності;
- 10) самовільної заготівлі сіна, дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин в порядку спеціального використання, самовільного випасання худоби та інших порушень у використанні природних рослинних ресурсів місцевого значення;
- 11) пошкодження природних сіножатей і пасовищ;
- 12) порушення правил зберігання, транспортування та застосування засобів захисту лісу, стимуляторів росту, мінеральних добрив і інших препаратів;
- 13) заготівлі лісових ресурсів засобами, що негативно впливають на стан і відтворення лісів;
- 14) порушення вимог пожежної безпеки в лісах;
- 15) засмічення лісів промисловими, будівельними, побутовими відходами;
- 16) інших порушень, що негативно впливають на стан і відтворення рослинного світу.

**Протокол підписується** державним або громадським інспектором, який його склав, особами, що брали участь у виявленні порушення, особою, яка вчинила правопорушення або винна в його скоєнні (правопорушником), а при наявності свідків протокол підписується і ними. **У випадках відмови правопорушника від підписання протоколу** в ньому про це робиться відповідний запис. Особа, яка вчинила правопорушення, може додати до протоколу пояснення, зауваження щодо його змісту, а також викласти мотиви відмови від його підписання. У разі неможливості розгляду справи про адміністративне правопорушення на місці державний інспектор, який склав протокол зобов'язаний письмово повідомити правопорушника про місце і час розгляду його справи, а також роз'яснити його права і обов'язки. **Усунення порушень після складання протоколу не може бути підставою для звільнення порушника від установленної відповідальності.**

**На підставі протоколу про адміністративне правопорушення** у галузі охорони і використання природних ресурсів виноситься постанова по справі про адміністративне правопорушення. Постанова про адміністративне стягнення виноситься в 15-денний термін з дня складання протоколу, але не пізніше 2-х місяців з дня вчинення правопорушення, а при тривалому правопорушенні – 2-х місяців з дня його виявлення. Копія постанови протягом трьох днів вручається під розписку порушнику або надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

З метою посилення охорони лісів, збереження лісових ресурсів і підвищення ефективності їх використання **Кабінетом Міністрів України затверджені такси** для

обчислення розмірів шкоди, заподіяної лісовому господарству підприємствами, установами, організаціями та громадянами за:

- 1) пошкодження дерев і чагарників до ступеня неприпинення росту;
- 2) пошкодження дерев і чагарників до ступеня припинення росту;
- 3) знищення або пошкодження лісових культур, насаджень і молодників природного походження та самосіву на землях, призначених для лісовідновлення та лісорозведення;
- 4) знищення або пошкодження сіянців і саджанців у лісових насадженнях та на плантаціях;
- 5) самовільне сінокосіння, випасання худоби;
- 6) знищенням та пошкодженням лісогосподарських та відмежовуваних знаків;
- 7) пошкодження сіножатей та пасовищних угідь;
- 8) знищенням або пошкодженням лісоосушувальних каналів, дренажних систем і шляхів;
- 9) незаконною рубкою та пошкодженням дерев і чагарників до ступеня припинення росту;
- 10) самовільною заготівлею не деревних рослинних ресурсів у порядку спеціального використання, а також загального використання на ділянках, де це заборонено чи допускається за спеціальним дозволом.

### **Розрахунок збитків внаслідок пошкодження дерев і чагарників.**

Для обчислення збитків, котрі можуть бути заподіяні лісу підприємствами, установами, організаціями та громадянами незаконним вирубуванням та пошкодженням дерев і чагарників до ступеня припинення чи неприпинення росту використовують такси вказані у таблиці 1.

Таблиця 1 – Такси для обчислення збитків, заподіяних лісу.

<b>Діаметр дерев у корі біля шийки кореня (см)</b>	<b>Розмір заподіяної шкоди внаслідок пошкодження дерев і чагарників до ступеня припинення росту, грн</b>	<b>Розмір заподіяної шкоди внаслідок пошкодження дерев і чагарників до ступеня неприпинення росту, грн</b>
до 10	42	11
10,1–14,0	74	26
14,1–18,0	190	58
18,1–22,0	390	126
22,1–26,0	685	216
26,1–30,0	1080	316
30,1–34,0	1449	427
34,1–38,0	1845	553
38,1–42,0	2266	685
42,1–46,0	2688	791

46,1–50,0	3109	896
За кожен сантиметр діаметра понад 50 см	105	26
За кожен кущ чагарника	105	26

### Примітки:

1. За незаконне вирубування або пошкодження до ступеня припинення росту плодових дерев, самшиту, дерев і чагарників родини кипарисових, бархату амурського, айланта, платана, горіхів усіх видів, дерев еталонних насаджень та дерев на лісонасінневих плантаціях і ділянках, насінневих і хвойних дерев віком до 41 року у грудні – січні, розмір шкоди обчислюється за цією таксою, збільшеною у 3 рази.

2. За пошкодження до ступеня неприпинення росту плодових дерев, самшиту, дерев і чагарників родини кипарисових, бархату амурського, айланта, платана, горіхів усіх видів, дерев еталонних насаджень та дерев на лісонасінневих плантаціях і ділянках, насінневих і хвойних дерев віком до 41 року у грудні – січні, розмір шкоди обчислюється за цією таксою, збільшеною у 2 рази.

3. За незаконне вирубування сухостійних дерев розмір шкоди обчислюється за цією таксою, зменшеною у 2 рази.

4. До пошкоджених до ступеня припинення росту належать дерева з переламаним стовбуром, обідраною корою понад 30 відсотків його периметра (незалежно від довжини за висотою стовбура), обшморганою кроною понад половину її довжини, обідраними та зламаними скелетними коренями понад половину периметра стовбура, а також повалені дерева та з нахилом, спричиненим дією лісокористувача, понад 30 градусів від вертикальної осі.

5. До пошкоджених до ступеня неприпинення росту належать дерева із зламанною вершиною або обшморганою кроною від третини до половини її довжини, обідраною корою від 10 до 30 відсотків периметра стовбура (незалежно від довжини і висоти пошкодження стовбура), обідраними та зламаними скелетними коренями від однієї четвертої частини до половини периметра стовбура, а також дерева з нахилом, спричиненим дією лісокористувача, до 30 градусів від вертикальної осі без відриву коренів.

**Розрахунок збитків, заподіяних лісовому господарству внаслідок знищення або пошкодження лісових культур, насаджень і молодняка природного походження та самосіву на землях, призначених для лісовідновлення та лісорозведення.**

Таблиця 2 – Такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу знищенням або пошкодженням лісових культур, природного підросту та самосіву на землях, призначених для відновлення лісу.

Вік знищених лісових культур, насаджень і молодняка природного походження та самосіву (роки)	Розмір заподіяної шкоди, гривень
--	----------------------------------

до 5	17918
6–10	23188
Вік пошкоджених лісових культур, насаджень і молодняка природного походження та самосіву (роки)	Розмір заподіяної шкоди, гривень
до 5	8959
6–10	11594

### Примітки:

1. У гірських лісах Карпат і Криму розмір шкоди заподіяної лісу знищенням або пошкодженням лісових культур, природного підросту та самосіву, обчислюється за цією таксою, **збільшеною у 2 рази**.

2. За пошкодження або знищення плодкових дерев, лісових культур, природного підросту та самосіву самшиту, дерев і чагарників родини кипарисових, бархату амурського, айланта, платана, горіхів усіх видів, насінневих та плюсових дерев розмір шкоди, заподіяної лісу, обчислюється за цією таксою, **збільшеною у 2 рази**.

3. Під час обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу підприємствами, установами, організаціями та громадянами знищенням або пошкодженням внаслідок його забруднення хімічними та радіоактивними речовинами, виробничими і побутовими відходами, стічними водами, іншими шкідливими речовинами, підтоплення, осушення та інших видів шкідливого впливу, підпалу або недбалого поводження з вогнем та порушення інших вимог пожежної безпеки в лісах, засмічення побутовими і промисловими відходами, враховуються:

- знищення або пошкодження лісових культур, природного підросту та самосіву, яке обчислюється **в десятикратному розмірі діючих такс на деревину**;
- вартість робіт, пов'язаних з припиненням негативного впливу на лісові насадження зазначених факторів або гасінням лісової пожежі;
- вартість робіт з очищення території;
- вартість робіт, пов'язаних з вирощуванням лісових насаджень до віку, в якому вони пошкоджені зазначеними негативними чинниками.

**Розрахунки шкоди заподіяної лісу підприємствами, установами, організаціями та громадянами знищенням або пошкодженням сіянців, саджанців у лісових розсадниках і на плантаціях**

Таблиця 3 – Такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу знищенням або пошкодженням сіянців, саджанців у лісових розсадниках і на плантаціях.

Місце заподіяння та об'єм шкоди	Розмір шкоди, гривень
<i>Розсадники</i>	
за кожний гектар сіянців	<b>18972</b>
за кожен тисячу саджанців основних лісових порід віком до трьох	<b>738</b>

за кожний саджанець плодових, декоративних і технічних порід	<b>32</b>
<i><b>Плантації</b></i>	
за кожний саджанець елітних насінневих	<b>105</b>
за кожний саджанець всіх інших насінневих	<b>32</b>